

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

4. Від англ. наздоганяти, перехопити, перейняти. Економічна модель, що полягає у нарощуванні певних показників з метою наближення до конкретних цільових параметрів, що продовжують розвиватися, змінюватися.
5. Розвиток внутрішнього споживання і внутрішніх ринків розглядається як чинник, що, з одного боку, підвищує ефективність Catch-Up, а з другого, зменшує вразливість країн до зовнішніх шоків та залежність від експорту.
6. Аналітики Продовольчої сільськогосподарської організації ООН підрахували, що до 2050 року інвестиції в агропромисловий сектор країн, що розвиваються, зростуть в 5 разів і складуть не менш 44 млрд дол. на рік проти нинішніх 7,9 млрд дол.
7. Аграрії обіцяють мільярдні збитки, якщо уряд не допоможе з технікою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2010/12/23/263421/>

РЕЗЮМЕ

Охарактеризовано ключові тенденції розвитку міжнародної торгівлі до та під час світової фінансово-економічної кризи. Визначено характеристики глобального економічного середовища та чинники зовнішньоекономічної конкурентоспроможності у середньостроковому періоді. Проаналізовано конкурентні виклики, які формуються для міжнародних та великих національних компаній в умовах повільного післякризового відновлення.

Ключові слова: міжнародна економічна діяльність, світова фінансова криза, ризики та можливості

РЕЗЮМЕ

Охарактеризованы ключевые тенденции развития международной торговли до и во время мирового финансово-экономического кризиса. Определены характеристики глобальной экономической среды и факторы внешнеэкономической конкурентоспособности в среднесрочном периоде. Проанализированы конкурентные вызовы, которые формируются для международных и крупных национальных компаний в условиях медленного послекризисного восстановления.

Ключевые слова: международная экономическая деятельность, мировой финансовый кризис, риски и возможности

SUMMARY

Characterize the key trends in international trade before and during the world financial crisis. Determined characteristics of the global economic environment and factors external competitiveness over the medium term. Analyzed the competitive challenges emerging for international and large national companies in a slow post-crisis recovery.

Keywords: international economic activity, the global financial crisis, risks and opportunities

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сиволап Л.А., доцент кафедри «Економічна теорія» Маріупольського державного університету

Актуальність теми дослідження. Фінансова криза, яка, як вважають більшість експертів, розпочалася з кризи іпотечного ринку США у 2007 року, поступово поширилась на всю світову економіку. Сьогодні її вплив відчувається у функціонуванні більшості галузей економіки України. В цих умовах першочерговим завданням, що стоїть перед суспільством, є недопущення поширення кризи на всю економіку України та забезпечення розвитку галузей, які інтегровані в міжнародні фінансово-економічні процеси.

Дослідженню проблем глобальної трансформації світового інвестиційного ринку під впливом кризових явищ присвячено роботи вчених: В. Боринця, З. Луцишин, Ю. Макогона, О. Рогача, А. Поручника, А. Філіпченка та інших.

Метою статті є дослідження інвестиційної діяльності в Україні як на мікро- так і на макрорівні у посткризовий період з метою формування головних принципів державної інвестиційної політики.

Кризу формування капіталу, яку українська економіка пережила впродовж 1991–1996 рр., яка мала своїм наслідком скорочення обсягу валового нагромадження основного капіталу в 6,8 раза, так і не вдалося подолати в наступні 1997–2008 рр. У 2008 р. обсяги валового нагромадження основного капіталу становили лише 44,7 % від його обсягу за 1990 р. (табл. 1)

Таблиця 1

Динаміка валового нагромадження основного капіталу в Україні

Роки	Темпи зміни ВНОК			Роки	Темпи зміни ВНОК		
	у % до поперед. року	у % до 1990 р.	у % до 1999 р.		у % до поперед. року	у % до 1990 р.	у % до 1999 р.
1996	77,3	14,8	95,4	2004	120,5	28,2	182,2
1999	100,1	15,5	100,0	2005	103,9	29,3	189,3
2000	112,4	17,4	112,4	2006	121,2	35,5	229,4
2001	106,2	18,5	119,4	2007	123,9	44,0	284,3
2002	103,4	19,1	123,4	2008	101,6	44,7	288,8
2003	122,5	23,4	151,2				

Джерело: Статистичний щорічник України (за відповідні роки): стат. зб. – К.: Держкомстат України.

Упродовж скорочення конвертованих заощаджень, інвестиційна активність в Україні у 1991–1997 рр. знижувалася: порівняно з 1990 р. обсяг інвестицій в основний капітал у 1997 р. становив лише 20,7 %. Утворилося своєрідне замкнене коло – недоінвестування національної економіки посилювало спад виробництва, а він, у свою чергу, призводив до подальшого зниження інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання та держави.

Упродовж 1998–2007 рр. інвестиції в основний капітал щорічно зростали, збільшувалась і їхня частка у ВВП України. У 2007 р. порівняно з 1999 р. загальний обсяг інвестицій в основний капітал у цілому по економіці збільшився майже у 4 рази, при тому що ВВП за цей період зріс на 77,7 %. Іншими словами, 1 % приросту валового внутрішнього продукту забезпечував 3,9 % приросту капіталовкладень. Завдяки цьому їхня частка у ВВП збільшилася на 12,6 в. п. – з 13,5 % у 1999 р. до 26,2 % у 2007 р.

У I півріччі 2009 р. ситуація з інвестуванням значно погіршилася. За рахунок усіх джерел фінансування було освоєно 54,1 млрд грн інвестицій в основний капітал, що становить лише 56,7 % до січня – червня 2008 р.

Головним джерелом фінансування капіталовкладень в останній рік піднесення, як і раніше, залишалися власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2008 р. освоєно 56,7 % інвестицій в основний капітал

Таблиця 2.

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
% до загального обсягу									
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі за рахунок									
коштів державного бюджету	5,1	5,4	5,0	7,0	10,5	5,5	5,5	5,6	5,0
коштів місцевих бюджетів	4,1	4,1	3,7	4,1	4,7	4,2	4,3	3,9	4,2
власних коштів підприємств та організацій	68,6	66,8	65,8	61,4	61,7	57,4	57,8	56,5	56,7
коштів населення на будівництво власних квартир*	5,6	5,2	4,1
коштів населення на	5,0	4,4	4,2	3,6	3,4	3,3	4,1	4,5	5,0

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТТЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЇ ЄВРОПИ В
РАМКАХ ЧЕРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧЕСЬКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА І ГУАМ

індивіду-альне житлове будівництво									
кредитів банків та інших позик	1,7	4,3	5,3	8,2	7,6	14,8	15,5	16,6	17,3
інших джерел фінансування	9,6	10,7	10,4	10,2	8,5	9,8	3,5	4,2	4,4
усього коштів вітчизняних інвесторів	94,1	95,7	94,4	94,5	96,4	95,0	96,3	96,5	96,7
коштів іноземних інвесторів	5,9	4,3	5,6	5,5	3,6	5,0	3,7	3,5	3,3

* Облік розпочато зі звіту за 2006 р. (до початку цього періоду входили до складу інших джерел фінансування).

Джерело: Основні економічні показники діяльності підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності за 2007 р.: стат. бюл. – К.: Держкомстат України, 2008. – С. 153–163; 165–173.

Частка залучених та запозичених коштів, у тому числі кредитів банків, коштів іноземних інвесторів та інвестиційних фондів, у загальних обсягах капіталовкладень становила 23 %. Частка коштів іноземних інвесторів коливалася в діапазоні від 5,9 % (2000 р.) до 3,3 % (2008 р.) від усіх капіталовкладень. Порівняно з 2007 р. частка капіталовкладень, освоєних за рахунок коштів іноземних інвесторів, зменшилась на 0,2 в. п. – до 3,3 %.

Інвестиції в основний капітал за рахунок коштів Зведеного бюджету України хоча і зростали з 1,5 % ВВП за 1999 р. до 2,3–2,5 % ВВП за 2007–2008 рр., однак залишаються порівняно, з іншими країнами, досить низькими. Їх рівень один з найнижчих серед колишніх соціалістичних країн Європи, де протягом останніх років спостерігається істотне зростання інвестицій в основний капітал (передусім у створення сучасної інфраструктури) до 4 % ВВП і вище.

Для характеристики стану справ у придбанні нових основних засобів доцільно виокремити три групи галузей за даними 2007 р.:

– до галузей та підгалузей, які витрачають на придбання нових основних засобів понад 50 % від загального обсягу валових капітальних інвестицій, належать: сільське господарство, мисливство, лісове господарство (66,0 %); видобувна промисловість (54,0 %); виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (62,7 %); целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність (66,0 %); видавнича та поліграфічна діяльність, тиражування записаних носіїв інформації (74,7 %); хімічна та нафтохімічна промисловість (60,7 %); освіта (51,6 %).

– серед галузей та підгалузей, які витрачають на придбання нових основних засобів частку валових капіталовкладень, близьку до загальнонаціонального рівня, перебувають: промисловість (44,7 %), у тому числі переробна (45,3 %); легка (49,4 %); оброблення деревини та виробництво виробів з деревини (46,0 %); торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (39,6 %), з неї оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі – 41,2 %; ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку – 43,7 %; діяльність наземного транспорту (45,4 %).

– серед галузей та підгалузей, які відстають від загальнонаціонального рівня в частині інвестування в нові основні засоби, перебувають: виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення (27,0 %); металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (23,7 %), з нього: металургійне виробництво – 21,0 %; виробництво та розподілення електроенергії, газу та води (26,6 %); будівництво (32,2 %) та деякі інші.

Щодо стану зношеності основних засобів, то знос основних засобів зріс з 49,3 % у 2004 р. до 52,6 % у 2007 р. При цьому за видами економічної і промислової діяльності ситуація була неоднозначною. Основними видами економічної діяльності, що зумовили погіршення стану зносу основних засобів і нематеріальних активів були транспорт і зв'язок (а точніше, транспорт, оскільки галузь зв'язку активно розвивалася) і промисловість.

У промисловості погіршення ситуації зі зношенням основних засобів відбулося в добувній галузі на 0,2 в. п. (з 49,6 % у 2004 р. до 49,8 % у 2007 р.), у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 0,2 в. п. (з 62,0 до 62,2 %), у переробній промисловості – на 0,4 в. п. (з 59,3 % у 2004 р. до 59,7 % у 2007 р.). Водночас помітно збільшився знос основних засобів у хімічній та нафтохімічній промисловості – на 6,8 в. п. (з 64,1 до 70,9 %) та в машинобудуванні – на 10,5 в. п. (з 57,9 до 68,4 %).

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених в Україну, станом на 1 липня 2009 р. становив 37965,7 млн дол. США, що в розрахунку на одну особу становить 823,9 дол. – це один з найнижчих показників у Європі.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

У кризових умовах стан справ з іноземним інвестуванням ще більше погіршився. Так, у I півріччі 2009 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2,7 млрд дол. США прямих інвестицій, що становить 40,2 % обсягів I півріччя попереднього року. Водночас капітал нерезидентів зменшився на 413,5 млн дол. (з урахуванням його переоцінки, утрат і курсової різниці становив 2358,6 млн дол., або лише 34,1 % рівня відповідного періоду попереднього року).

На підприємствах промисловості зосереджено 8570,1 млн дол. (22,6 % загального обсягу прямих інвестицій в Україну), у т. ч. переробної – 7373,9 млн дол. та добувної – 1046,2 млн дол. Станом на 01. 07.09 в основні експортні галузі України – металургію та хімію і нафтохімію – надійшло лише 2556,7 млн дол., або 6,7 % від загального обсягу ПІІ в Україну. Те саме можна сказати і про роль іноземних інвестицій у розвитку машинобудування України, на яке за всі роки незалежності припало 2,8% від загального обсягу ПІІ. В Україну.

У фінансових же установах іноземним капіталом акумульовано 8015,7 млн дол. (21,1 %) прямих інвестицій, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, – 4068,7 млн дол. (10,7 %), на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку – 3828,4 млн дол. (10,1 %).

Основними тенденціями щодо структурних зрушень у сфері вкладання іноземними інвесторами власного капіталу в економіку України були такі:

Упродовж 2001–2008 рр. відбулась переорієнтація інвестиційних потоків зі сфери промислового виробництва у сферу фінансових послуг та послуг, пов'язаних з операціями з нерухомим майном. Знаковим є той факт, що на сучасному етапі структурний показник вкладання капіталу у фінансову діяльність фактично дорівнює аналогу по галузі переробної промисловості за підсумками 2001 р.

Потужної від'ємної динаміки набула частка інвестування ін-фраструктурної галузі економіки. Так, участь іноземного інвестора у сфері діяльності транспорту та зв'язку скоротилась до рівня, що на сьогодні майже вдвічі менший, ніж на початку досліджуваного періоду (1999 р.).

Зрушення в структурі джерел інвестування економіки України можна охарактеризувати у вигляді таких економічних тенденцій:

– складова нематеріальних активів у структурі ПІІ використовується нерезидентами найменше щодо поповнення власного капіталу в Україні (як у розрізі горизонтальному, так і вертикальному);

– якщо в структурі світового ринку імпортного капіталу частка реінвестування дорівнювала 12 %, то в Україні оцінка економічної доцільності здійснення фінансових операцій з реінвестування отриманого доходу в структурі решти джерел здійснення ПІІ дорівнювала в 2008 р. 1,6 %;

– стрімкого зменшення за динамікою та обсягом набула в структурі джерел надходження ПІІ частка цінних паперів – 0,9 % у 1999 р. і 0,2 % у 2008 р.;

– у 2005 р. інвестування процесу роздержавлення державного майна та придбання корпоративних прав набуло особливо вагомого значення (23,9 %). Однак період 2006–2007 рр. відзначився істотним уповільненням економічної активності нерезидента в придбанні корпоративних прав на державне майно, що сприяло формуванню найменшого за значенням структурного показника серед решти джерел надходження ПІІ у 2008 р. – 0,01 %;

– зменшилася частка обсягу скасованого боргу в структурі прямих іноземних інвестицій (у 2008 р. розмір структурної складової скасованого боргу становив – 0,12 %, що в 5 разів менше показника 1999 р.).

Динаміка зменшення іноземного капіталу характеризувалась такими змінами в структурі основних джерел вилучення прямих іноземних інвестицій з України:

1. У 2007 р. динаміка загального обсягу зменшення іноземним інвестором власного капіталу досягла найвищого показника – темпи зростання відпливу прямих іноземних інвестицій перевищили рівень 2006 р. на 66 відсоткових пунктів (213,3 %). У 2008 р. обсяг вилученого нерезидентами капіталу хоча і зменшився, проте був другим за величиною за період 1999–2008 р.

2. Протягом 2004–2008 рр. у структурі вилученого капіталу відбулась докорінна зміна пріоритетності його складових для нерезидентів. Подвійного збільшення зазнав розмір питомої ваги грошової складової, що відбулось завдяки стрімкому зниженню частки цінних паперів та рухомого і нерухомого майна (відповідно в 7,2 та 2,1 раза).

3. Обсяг вилученого у 2008 р. капіталу на 74 % було сформовано за рахунок грошових внесків, цінних паперів та рухомого і нерухомого майна. Найбільш стрімкого за динамікою та обсягом скорочення у структурі вилученого капіталу набула протягом 2002–2008 рр. частка цінних паперів.

Підсумовуючи, зазначимо, що українська економіка не набула чітко вираженої спрямованості відтворювального процесу на досягнення високої технологічної конкурентоспроможності країни за

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

рахунок інвестування в розвиток реального виробництва, створення і впровадження нових технологій, використання наукових знань та інформації. Навпаки, можна констатувати:

– попри позитивну протягом 2000–2008 рр. динаміку обсягу інвестицій в основний капітал та витрат на технологічні інновації у 2007 р. відбулось збільшення рівня зношеності основних засобів у промисловості (1999 – 49,6 %, 2007 – 59,3 %);

– відсутність необхідної соціально-економічної інфраструктури, яка б відповідала завданням зростання технологічної конкурентоспроможності до рівня найрозвинутіших країн світу;

– зменшення динаміки та обсягу інвестиційних вкладень з боку вітчизняних та іноземних інвесторів;

– збереження вкрай низького рівня реінвестування національної економіки, скорочення частки нематеріальних активів у структурі нерезидентного капіталу.

За таких обставин дуже важко йде становлення в Україні економіки знань, упровадження інновацій. Водночас відбувається швидке збільшення структурної позиції сфери послуг для обслуговування ринкових операцій – у торгівлі, фінансовому посередництві, транспорті та зв'язку, операціях з нерухомістю. Корені таких негативних явищ – у нестабільності українського інституційного середовища, незавершеності системних інституційних та ринкових перетворень як необхідної передумови для ефективного функціонування та динамічного розвитку національної економіки (зокрема, структури і захисту прав власності, механізмів державного регулювання, економічної інфраструктури, соціально-політичних та соціально-громадянських інститутів тощо).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Грошово-кредитна статистика Національного банку України [Електронний ресурс]: <http://www.bank.gov.ua/Statist/index.htm>
2. Соціально-економічне становище України за 2009 рік [Електронний ресурс]: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Даниленко А.А. Світові тенденції та особливості розвитку прямих іноземних інвестицій / А.А. Даниленко // Фінанси України. – 2009. – №4. – С.99-108.
4. Панфілова Т. Україна в глобальному торговельному та інвестиційному середовищі / Т. Панфілова // Економіка України. – 2009. – №6. – С.75-84.
5. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності / М.П. Денисенко. – К.: Алерта, 2003. – 338 с.
6. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. -К.: НВЦ НБУВ, 2009. -687 с.

РЕЗЮМЕ

Метою статті є дослідження інвестиційної діяльності в Україні як на мікро- так і на макрорівні у посткризовий період з метою формування головних принципів державної інвестиційної політики.

РЕЗЮМЕ

Целью статьи является исследование инвестиционной деятельности в Украине как на микро- так и на макроуровне в посткризисный период с целью формирования принципов государственной инвестиционной политики.

SUMMARY

The article studies the investment activities in Ukraine as the micro-and macro levels in post-crisis period in order to create the principles of public investment policy.

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИМИ ВІДНОСИНАМИ

Сидорченко Т.Ф., к. е. н., докторант Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України

Головна мета державного управління земельно-майновими відносинами - організувати відтворення майнової власності, використовувати її ефективно, згідно з вимогами й умовами чергового етапу розвитку ринкової економіки, дотримуючись діючої системи управління. Остання включає механізми регулювання взаємних відносин між суб'єктами власності. Механізм управління в розглянутій сфері - це сукупність елементів, засобів, методів і інструментів взаємодії суб'єктів управління між собою й з іншими господарюючими суб'єктами при продажі, здачі в оренду, концесії